

Naziv originala:
Karen Cleveland
NEED TO KNOW

Copyright © 2018 by Karen Cleveland

All rights reserved.

Translation Copyright © 2018 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-02281-0

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

MOROM

DA

ZNAJMI

Karen Klivland

Prevela Ana Anastasijević

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2018.

Za B. Dž. V.

*Kad je neko zaljubljen, uvek prvo počne da vara sebe samog,
a završi varajući druge. To je ono što ljudi nazivaju romansom.*

Oskar Vajld

STOJIM NA ULAZU U SOBU BLIZANACA

i kroz ogradice krevetaca koje me podsećaju na zatvorske rešetke posmatram ih kako spavaju, mirni i nevini.

Noćno svetlo kupa sobu mekim narandžastim sjajem. Mali prostor pretrpan je nameštajem, ima ga daleko više nego mesta u prostoriji ove veličine. Kreveci, jedan stari i jedan novi. Stočić za povijanje, stogovi pelena u plastičnim kesama. Polica za knjige koju smo Met i ja sami sklopili pre mnogo godina. Njene poprečne daske sad su ugnute, prepune knjiga koje sam mogla napamet da recitujem svojoj starijoj deci, a koje sam obećavala da ću češće čitati blizancima samo ako budem mogla da nađem dovoljno vremena.

Čujem na stepenicama Metove korake i ruka mi se steže oko fleš drajva. Čvrsto, kao da će nestati ako ga stegnem dovoljno jako. I sve će biti kao što je bilo. Poslednja dva dana biće izbrisana, kao da su bila samo mučan san. Međutim, i dalje je tu: tvrd, čvrst, stvaran.

Pod u hodniku krcka tamo gde uvek krcka. Ne okrećem se. Prilazi mi s leđa, dovoljno je blizu da mogu da omirišem njegov sapun, njegov šampon, *njegov* miris koji mi je uvek bio neobično prijatan, a sad neočekivano čini od njega skoro stranca. Mogu da osetim kako okleva.

„Možemo li da razgovaramo?“, kaže.

Reči su tihe, ali je zvuk dovoljno glasan da se Čejs promeškolji. Uzdiše u snu, a onda se umiri, još sklupčan u loptu, kao da hoće da se zaštititi. Uvek sam mislila da je veoma nalik na svoga oca, s tim ozbiljnim očima koje sve upijaju. Sad se pitam hoću li ga ikada zaista upoznati, ako krije tajne toliko teške da mogu da slome svakoga ko mu je blizak.

„Šta još ima da se kaže?“

Met prilazi korak bliže i stavlja mi ruku na mišicu. Odmičem se toliko da se oslobodim njegovog dodira. Njegova ruka ostaje u vazduhu, a onda mu pada pored tela.

„Šta ćeš da radiš?“, pita.

Zagledam se u drugi krevetac, u Kejleba koji spava na leđima u jednodelnoj pidžami, sa anđeoski plavim kovrdžama, ruku i nogu raskrečenih kao u morske zvezde. Prstići su mu rašireni, a ružičasta usta otvorena. Nema ni zrnice svesti o tome koliko je ranjiv niti koliko okrutan može da bude ovaj svet.

Uvek sam govorila da ću ga štititi. Da ću mu davati snagu koja mu nedostaje, postarati se da iskoristi svaku priliku koju dobije i učiniti mu život normalnim koliko je moguće. Kako to mogu da radim ako nisam pored njega?

Učinila bih sve za svoju decu. Sve. Otvaram šaku i gledam fleš drajv, taj mali, teško opisivi pravougaonik. Tako sićušan, a tako moćan. Sposoban da popravi, ali i da sve razori.

Slično kao laž, kad zrelo razmislite o tome.

„Znaš da nemam izbora“, kažem i prisiljavam se da pogledam u njega, svog muža, čoveka koga tako dobro znam, a istovremeno ga uopšte ne poznajem.

DVA DANA RANIJE

PRVO POGLAVLJE

„Loše vesti, Viv.“

Čujem Metov glas, reči koje bi svakog uplašile, ali je njegov ton umirujući. Lak je i pomirljiv. Sigurno je posredi nešto gadno, ali se ipak može s tim izaći na kraj. Da mu je glas žestok, bilo bi stvarno loše. Da izgovara potpune rečenice, cela imena. *Imam neke loše vesti, Vivijan.*

Podignutim ramenom držim telefon uz uvo, okrećem se na stolici prema drugoj strani stola u obliku slova L, prema kompjuteru postavljenom na sivo postolje. Pomeram kursor do ikonice sove na ekranu i klikćem na nju dva puta. Ako je to ono što mislim da jeste – što znam da jeste – onda neću još dugo ostati za ovim stolom.

„Ela?“, kažem. Pogled mi pada na jedan od crteža nacrtanih voštanim bojicama i zakačenih čiodicama na visoki pregradni odeljak, prasak boja u ovom moru sivog.

„38,2.“

Zatvaram oči i duboko uzdišem. To smo i očekivali. Pola njene grupe je bolesno, padaju jedno za drugim kao domine, bilo je samo pitanje vremena. Četvorogodišnjaci baš i nisu neka bogzna kako čista gomila. Ali zar baš danas? Moralo je da se dogodi baš danas?

„Još nešto?“

„Samo temperatura.“ On napravi pauzu. „Žao mi je, Viv. Kad sam je odvezao, izgledala je sasvim dobro.“

Gutam knedlu koja mi stoji u grlu, pa klimam glavom, iako znam da ne može da me vidi. Da je ma koji drugi dan, on bi otišao po nju. Met može da radi i od kuće, barem je tako u teoriji. Ja ne mogu, a iskoristila sam već sve moguće dane odmora kad sam rodila blizance. Međutim, on vodi Kejleba u grad zbog poslednjih medicinskih provera. Već nedeljama se osećam krivom što ću to morati da propustim, a sad ću izostati tamo i *ipak* uzeti slobodan dan koji nemam.

„Biću tamo za sat“, kažem. Pravila kazuju da imamo toliko vremena na raspolaganju od trenutka kad nas pozovu. S obzirom na vožnju i dolaženje do kola – koja su u spoljnom krugu proširene parking-zone Lenglija – imam još petnaestak minuta da dovršim poslove za ovaj dan. Petnaest minuta koje ću moći da odbijem od svog negativnog salda.

Gledam na sat u uglu ekrana – deset i sedam minuta – a onda skrećem pogled prema *Starbaksovoj* kafi pored mog desnog lakta, iz čijeg malog otvora na poklopcu beži para. Častila sam sebe gorivom za dosadne sate koji slede, razmećući se u čast tog dugo očekivanog dana. Čekajući u redu za nju, izgubila sam dragocene minute koje sam mogla da iskoristim za kopanje po digitalnim dokumentima. Trebalo je da se držim uobičajenog, krkljajućeg aparata za kafu koji ostavlja grudvice da plivaju po površini tečnosti.

„Tako sam i rekao ovima iz škole“, kaže Met. *Škola* je, u stvari, obdanište, mesto na kome naše troje najmlađe dece provode dane. Međutim, zovemo ga školom još otkad je Luk imao tri meseca. Pročitala sam da to može da olakša privikavanje na promenu i pomogne u smanjivanju osećaja krivice što decu ostavljamo na osam ili deset sati dnevno. Nije pomoglo, ali valjda stare navike teško nestaju.

Još jedna pauza, pa čujem kako Kejleb brblja u pozadini. Slušam, a znam da i Met sluša. Kao da smo stekli uslovni refleks da to radimo. *Ipak*, to su samo samoglasnici. Još nema suglasnika.

„Znam da je ovo trebalo da bude veliki dan za tebe...“, kaže Met najzad, pa učuti. Navikla sam na česta ćutanja u dvosmislenim razgovorima na svojoj otvorenoj liniji. Uvek pretpostavljam da neko prisluškuje. Rusi. Kinezi. To je jedan od razloga zašto iz škole prvo zovu Meta kad iskrsne neki problem. Draže mi je da on filtrira dečje lične podatke kako ne bi doprli do ušiju naših neprijatelja.

Možda mislite da sam paranoična, ali radim kao kontraobaveštajni analitičar u CIA.

Ali, iskreno, to je skoro sve što Met zna. Ne zna da bezuspešno pokušavam da razotkrijem mrežu ruskih uspavanih agenata. Niti da sam razvila specijalnu metodiku identifikovanja ljudi koji su umešani u taj tajni program. Samo da mesecima čekam na ovaj dan. Da ću najzad otkriti da li će se dve godine mukotrpnog rada isplatiti. I da li ću moći da se nadam unapređenju koje nam je očajnički potrebno.

„Da, pa“, kažem, pomerajući miša tamo-amo i posmatrajući kursor u obliku peščanog sata koji pokazuje da se *Atina* učitava. „Kejlebov pregled danas je najvažniji.“

Pogled mi ponovo pada na pregradni zid i šarene crteže nacrtane voštanim bojicama. Elin crtež naše porodice, štapići umesto ruku i nogu koji štrče pravo iz šest okruglih, srećnih lica. Lukov malo suptilniji crtež jedne osobe čije su kosa, odeća i cipele obojene debelim linijama. *MAMICA*, piše na njemu velikim slovima. Iz njegove faze superheroja. To sam ja, s plaštom, rukama na kukovima i velikim S na grudima. Supermamica.

Osećam poznati pritisak u grudima i obuzima me iznenadna želja da plačem. *Diši duboko, Viv. Diši duboko.*

„Maldivi?“, kaže Met, a ja osećam nagoveštaj osmeha u uglu usana. Uvek to radi, nalazi način da me nasmeje kad mi je najpotrebnije. Gledam u moju omiljenu fotografiju nas dvoje koja stoji na stolu, onu s našeg venčanja pre skoro deset godina. Oboje smo tako srećni, tako *mladi*. Uvek smo maštali o tome da odemo na neko egzotično mesto da proslavimo desetogodišnjicu braka. To

svakako više nije u planu, ali je zabavno sanjati. Zabavno i depresivno u isto vreme.

„Bora Bora“, odgovaram.

„Mogao bih i to da preživim.“ On malo okleva i ja u toj pauzi opet čujem Kejlebovo brbljanje. Mnogo samoglasnika. *Aah-aah-aah*. U glavi računam kad je Čejs postao sposoban da izgovori suglasnike. Znam da ne bi trebalo – svi doktori kažu da ne bi trebalo – ali ipak to radim.

„Bora Bora?“, iza sebe čujem karikirano-skeptičan glas. Prekrivam rukom mikrofon slušalice i okrećem se. To je Omar, moj kolega iz FBI-ja, koji izgleda kao da se zabavlja. „To bi svakome bilo teško da opravda, čak i onome ko radi za Agenciju.“ A onda se iskeži. Zarazan kao i uvek, njegov smeh izmami osmeh i na mom licu.

„Otkud ti ovde?“, pitam, i dalje rukom pokrivajući mikrofon slušalice, ali slušajući Kejlebovo brbljanje. Sad je to *O. Ooh-ooh-ooh*.

„Imao sam sastanak s Piterom.“ On prilazi i seda na ivicu mog stola. Futrola za pištolj koju nosi na kuku nazire mu se kroz majicu. „Tajming možda jeste, a možda i nije bio samo slučajnost.“ Gleda na moj ekran i osmeh mu lagano bleedi. „To je bilo danas, zar ne? U deset pre podne?“

Gledam u ekran i kursor koji još izgleda kao peščani sat. „Bilo je danas.“ Brbljanje u uhu prestaje. Obrćem stolicu tako da se samo malo okrenem od Omara i skidam ruku sa slušalice. „Dušo, moram da prekinem. Omar je tu.“

„Pozdravi ga“, odgovara Met.

„Hoću.“

„Volim te.“

„I ja tebe.“ Spuštam slušalicu i okrećem se Omaru, koji još sedi na mom stolu, u farmerkama, s ispruženim nogama i prekrštenim gležnjevima. „Met te pozdravlja“, kažem.

„Aha, dakle, *on* je ta veza s Bora Borom. Planirate odmor?“ Na lice mu se vraća osmeh, najširi mogući.

„Maštamo“, kažem, osmehujući se neodlučno. To zvuči tako jadno da osećam kako mi se obrazi žare.

On me nešto duže gleda, a onda, srećom, spušta pogled na svoje ruke. „Dobro, to je prva okrugla godišnjica.“ Potom ispravlja noge, pa ih prekršta na suprotnu stranu. Onda se naginje napred, s izrazom koji nepogrešivo odaje uzbuđenje. „Šta imaš za mene?“

Omar se ovim bavi znatno duže nego ja. Najmanje jednu deceniju. Vodi istragu o aktuelnim spavačima u Sjedinjenim Državama, a ja pokušavam da otkrijem one koji rukovode njihovim operacijama. Nijedno od nas još nije imalo nikakvog uspeha. Ne prestaje da me zaprepasćuje to što je on i dalje tako optimistički raspoložen.

„Ništa za sada. Još nisam uspela ni da pogledam.“ Klimam glavom prema ekranu na kome se program još učitava, a zatim gledam u crnobelu fotografiju na pregradnom zidu, pored crteža moje dece. Jurij Jakov. Mesnato lice, čvrst izraz. Još nekoliko klikova i ući ću u njegov kompjuter. Moći ću da vidim ono što on vidi, da se krećem po kompjuteru kao što on to radi, da pristupam svim njegovim dokumentima. I da dokažem, bar se nadam da hoću, da je on ruski špijun.

„Ko si ti i šta si uradila s mojom prijateljicom Vivijan?“, pita Omar s osmehom.

U pravu je. Da nisam čekala u redu u *Starbaksu*, otvorila bih program i prijavila se tačno u deset sati pre podne. Imala bih nekoliko minuta da pročačkam po njegovom kompjuteru. Sležem ramenima, pokazujući prema ekranu. „Trudim se.“ Onda klimam glavom prema telefonu. „U svakom slučaju, to će morati da sačeka. Ela je bolesna. Moram da idem po nju.“

On dramatično uzdiše. „Klinci. Uvek u najgorem trenutku.“

Pažnju mi privlači pokret na ekranu, kotrljam stolicu bliže. *Atina* se konačno učitala. Na sve strane su crveni baneri, mnoštvo

reči, svaka označava drugačiju kontrolu, drugi odeljak. Što je duži niz reči, to je viši stepen tajnosti. A ovaj je đavolski dugačak.

Kliknem prvo na jedan ekran, pa onda na drugi. Svaki klik praćen je upozorenjima. Da, znam da pristupam poverljivim informacijama. Da, znam da ne smem da ih otkrijem, inače ću otići u zatvor na mnogo godina. Da, da, da. Samo već jednom otvori te podatke.

„To je to“, kaže Omar. Prisećam se da je ovde i krajičkom oka gledam u njega. Namerno gleda u stranu, suptilno izbegavajući da pogleda u ekran, dajući mi privatnost. „Osećam to.“

„Nadam se da jeste“, mrmljam. Stvarno se nadam. Ali sam nervozna. Ova metodologija je kockanje. Veliko. Napravila sam profil potencijalnih vođa: obrazovna institucija, studije i diplome, bankarski centri, putovanja u Rusiju i inostranstvo. Kad sam dobila algoritam, identifikovala sam pet individua koje najviše odgovaraju utvrđenom obrascu. Pet najverovatnijih kandidata.

Za prvu četvoricu ispostavilo se da je uzbuna bila lažna i spisak je sad drastično redukovan. Sve nade polažem u Jurija. Broj pet. U njegov kompjuter bilo je najteže provaliti, i od početka sam u njega polagala najviše nade.

„Pa, i ako nije“, kaže Omar, „uradila si nešto što niko drugi nije mogao. Približila si se.“

Usredsređivanje na rukovodioce je nov pristup. Biro^{*} već godinama pokušava da identifikuje spavače, ali oni su tako dobro uklopljeni u sredinu da je to skoro nemoguće. Čelija je tako smišljena da spavači nemaju kontakt ni sa kim osim s vođom, a i s njim samo minimalno. Agencija^{**} je, s druge strane, bila usredsređena na kolovođe, one koji nadgledaju rukovodioce, one iz Moskve, direktno povezane sa SVR-om, ruskom obaveštajnom službom.

---

* Federalni istražni biro, FBI. (Prim. prev.)

** Centralna obaveštajna agencija, CIA. (Prim. prev.)

„Prići blizu se ne računa“, kažem tiho. „Ti to znaš bolje nego svi drugi.“

Kad sam počela da radim na izveštaju, Omar je bio ambiciozni novi agent. Predložio je novu inicijativu, pozivajući one za koje smo sa sigurnošću znali da su spavači, da se sklone u zavetrinu i predaju, u zamenu za amnestiju. Kakvo je bilo njegovo rezonovanje? Mora da će biti bar nekoliko spavača koji će prihvatiti da zamene svoju tajnovitost za realnost, a mi ćemo možda od preobraćenih spavača uspeti da naučimo dovoljno da raskrinkamo čitavu mrežu.

Plan je bio tiho sproveden i za nedelju dana imali smo jednog prevratnika, čoveka po imenu Dmitrij. Rekao je da je rukovodilac srednjeg nivoa i otkrio nam informacije o programu koje su potkrepile ono što smo već znali – svaki rukovodilac poput njega odgovoran je za pet spavača i podnosi izveštaje predvodniku, koji je zadužen za pet rukovodilaca. Potpuno samostalne ćelije. To nam je, naravno, privuklo pažnju. Zatim su usledile neke preterane tvrdnje, informacije koje se nikako nisu uklapale u ono što smo znali da je istina; a onda je on nestao. Na kraju smo ga nazvali Mamac Dmitrij.

I to je bio kraj programa. Pomisao na javno priznanje da u Sjedinjenim Državama postoje spavači koje ne uspevamo da pronađemo nije bila prihvatljiva glavešinama u Birou. Zbog toga, kao i zbog mogućnosti Rusa za manipulaciju – da zamajavaju dvostruke agente lažnim tragovima – Omarov plan najpre je otvoreno kritikovan, a onda i odbačen. *Samo će nagrnuti novi Dmitriji*, rekli su. I tako je Omarova, dotad vrlo obećavajuća karijera, počela da nazaduje. On se zatvorio i povukao u sebe, nastavljaajući da taljiga dan za danom, skapavajući na nezahvalnom, frustrirajućem i nemogućem zadatku.

Ekran se sada menja i na njemu se pojavljuje ikonica s Jurijevim imenom. Uvek se uzbudim kad na ekranu ugledam imena svojih meta, znajući da sad imamo pristup njihovom digitalnom

životu i informacijama za koje oni misle da su privatne. Kao po komandi, Omar ustaje. On zna za naše napore da razotkrijemo Jurija. On je jedan od nekoliko agenata Biroa koji su upućeni u program – i njegov najozbiljniji privrženik, osoba koja veruje u algoritam i u mene više nego bilo ko drugi. A ipak, ne može lično da pristupi podacima.

„Zovi me sutra, važi?“ , kaže.

„Dogovoreno“ , odgovaram. On se okreće, i čim mu vidim leđa dok odlazi, usmeravam pažnju na ekran. Dva puta klikćem na ikonicu i pojavljuje se crveno oivičen prozor u kome je prikazan sadržaj Jurijevog laptopa, kao slika u ogledalu koju mogu da pročeljavam. Imam samo nekoliko minuta pre nego što budem morala da krenem, ali to je dovoljno da zavirim u njegov kompjuter.

Pozadina je tamnoplava, istačkana mehurićima različite veličine u različitim nijansama plave.

Ikonice, od kojih su polovina folderi, uredno su poređane u četiri kolone s jedne strane.

Imena dokumenata su sva na ćirilici – slova koja raspoznajem, ali ne mogu da čitam, ili bar ne dobro. Pre mnogo godina pohađala sam početni kurs ruskog, ali je onda stigao Luk i nikad ga nisam završila. Znam osnovne fraze, prepoznajem neke reči, ali to je uglavnom sve. Za ostalo se oslanjam na lingviste i softver za prevođenje.

Otvaram nekoliko foldera, a onda i dokumente u njima. Stranica za stranicom gustog ćiriličnog teksta. Osećam talas razočaranja, iako znam da je to besmisleno. Nisam ni očekivala da će neki Rus u Moskvi pisati i čuvati podatke na engleskom u dokumentu *Spisak tajnih operativaca u Sjedinjenim Državama*. Znam da je sve što vidim šifrovano, ali se nadam da ću naleteti na neki trag, na neki zaštićen dokument jednostavan za dešifrovanje.

Upadi na visokom nivou tokom godina naučili su nas da su identiteti spavača poznati samo rukovodiocima i da su imena čuvana samo elektronski, na lokalnom nivou. Ne u Moskvi, zato što

se SVR – moćna ruska obaveštajna služba za inostranstvo – plaši krtica u sopstvenoj organizaciji. Toliko da će radije rizikovati da izgubi spavače nego da im čuva imena u Rusiji. Znamo i to da bi, ako bi se nešto desilo rukovodiocu, njegov pretpostavljeni pristupio elektronskim dokumentima i stupio u kontakt s Moskvom, tražeći ključ za dešifrovanje, deo višeslojnog i složenog protokola. Mi imamo kôd iz Moskve, samo nikad nismo imali ništa da dešifrujemo.

Program je hermetički zatvoren. Ne možemo da provalimo u njega. Ne znamo čak ni njegovu pravu svrhu, ako je ima. Možda je to samo pasivna grupa, ali može da bude i nešto mnogo zloćudnije. Pošto znamo da vođa projekta odgovara lično Putinu, naginjem ka tome da verujem da je ovo drugo posredi – i to me drži budnom noćima.

Nastavljam da pretražujem, prelećući pogledom preko svakog dokumenta, iako nisam sasvim sigurna šta tražim. A onda vidim ćiriličnu reč koju prepoznajem: *друзья. Prijatelji*. Poslednja ikonica u poslednjem redu, folder. Kliknem dvaput i otvara se lista s pet slika i ničim više. Puls mi se ubrzava. Pet. Svaki rukovodilac zadužen je za pet spavača; znamo to iz nekoliko izvora. A onda i ime direktorijuma. *Prijatelji*.

Otvaram prvu sliku. Portret sasvim običnog sredovečnog muškarca s okruglim naočarima. Drhtaj uzbuđenja prolazi mi kroz telo. Spavači su dobro uklopljeni. Nevidljivi, obični članovi društva. Ovo bi mogao biti jedan od njih.

Logika mi govori da se ne uzbuđujem previše; svi naši obaveštajci kažu da su dokumenti o spavačima šifrovani. Međutim, intuicija mi govori da je ovo nešto veliko.

Otvaram drugu sliku. Žena narandžaste kose, svetloplavih očiju, širokog osmeha. Još jedan portret, još jedan potencijalni spavač. Zurim u nju. Po glavi mi se vrzma pomisao koju pokušavam da odagnam, ali ne uspevam. Ovo su samo slike. Bez podataka

o njihovim identitetima ili načinima na koje rukovodioci stupaju u kontakt s njima.

Ipak. *Prijatelji*. Slike. Možda Jurij nije neuhvatljivi rukovodilac kog sam se nadala da ću razotkriti, čemu je Agencija posvetila svoje resurse. Međutim, možda regrutuje spavače? Ovih petoro ljudi sigurno su važni. Možda su mete?

Dvaput klikćem na treću fotografiju i na ekranu se pojavljuje još jedno lice. Portret, krupni plan. Poznato, očekivano lice – ali ne tu, na mestu gde nikako ne pripada. Trepćem zureći u njega, jednom, dvaput, dok se moj razum bori da spoji ono što vidim s onim što *vidim*, sa značenjem toga. Mogla bih da se zakunem da je tad vreme stalo. Ledeni prsti obavijaju mi se oko srca i stežu ga, i čujem samo kako mi krv tutnji u ušima.

Zurim u lice svog muža.